

Fasora, Lukáš

Úvod [k části Generace padesátých a šedesátých let]

In: Fasora, Lukáš; Čermin, Jan; Čerminová, Jana; Hanuš, Jiří; Málíková, Michaela. *Sto tváří, sto příběhů : vybrané osobnosti v dějinách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Vydání první Masarykova univerzita, 2020, pp. 279-285

ISBN 978-80-210-9382-9; ISBN 978-80-210-9605-9 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143127>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

GENERACE PADESÁTÝCH A ŠEDESÁTÝCH LET

Leo Davídek

Jaroslav Hnát

František Jordán

Libor Míček

Petr Oszlý

Ivo Osolsobě

Rudolf Pečman

Antonín Přidal

Miloš Štědroň

Libor Štukavec

Milan Uhde

Radoslav Večerka

Ivo Možný

Jana Nechutová

Lída Osecká

Pavel Osecký

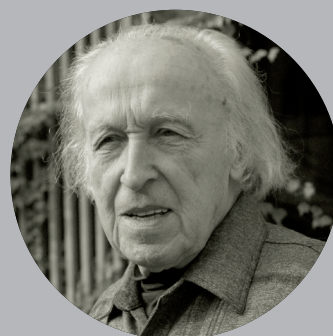
Joseph Normon Rostinsky

Jaroslav Střítecký

Milan Suchomel

Dušan Šlosar

GENERACE PADESÁTÝCH A ŠEDESÁTÝCH LET

Úvod (LF)	279
Leo Davídek (HČ)	286
Jaroslav Hnát (HČ)	288
František Jordán (HČ)	290
Libor Míček (HČ)	293
Ivo Možný (JČ)	296
Jana Nechutová (JČ)	302
Lída Osecká (MM)	306
Pavel Osecký (MM)	309
Petr Oslzlý (JČ)	312
Ivo Osolsobě (JČ)	317
Rudolf Pečman (MM)	321
Antonín Přidal (HČ)	325
Joseph Normon Rostinsky (HČ)	328
Jaroslav Střítecký (MM)	331
Milan Suchomel (MM)	334
Dušan Šlosar (JČ)	337
Miloš Štědroň (MM)	343
Libor Štukavec (LF)	347
Milan Uhde (JČ)	349
Radoslav Večerka (JČ)	354
Radoslav Večerka o fakultních letech čtyřicátých a padesátých	359
Milan Uhde o fakultním roce 1953	369

Pro osobnosti spojené generačním prožitkem fakulty 50.–60. let není snadné nalézt společné označení tak, jak tomu bylo u generací předcházejících. Jako by tato generace stála trochu stranou či na pomezí velkých kulturních a společenských procesů. Přesněji řečeno, politické a kulturní zvraty na tyto osobnosti působily poněkud subtilnějším způsobem než na tři předchozí generace, u kterých máme co do činění s významnými dějinnými převraty, tedy světovými válkami, rozpadem, resp. vznikem státu nebo dramatickými změnami režimu. Také univerzita a její fakulty procházely prudkými změnami, nelehkou „zakladatelskou“ érou a po ní brzy následujícími dopady politických událostí. V generaci studující na FF v 50. a 60. letech je situace odlišná. Její příslušníci prožili nacistickou okupaci v dětském nebo mladistvém věku, její nejmladší příslušníci se pak narodili až po jejím skončení. Také komunistický převrat roku 1948 s následujícími léty tuhého stalinismu nebyl v pravdě událostí, jež by zasáhla příslušníky sledované generace bezprostředně: spíše ji pocítili jejich rodinní příslušníci nebo starší sourozenci, ať už se s větší či menší vehemencí stavěli na stranu režimu, nebo proti němu.

Generačním prožitkem v politickém slova smyslu tak je spíše jisté společenské vystřízlivění ze stalinismu, spojené hlavně s rokem 1956, tedy událostmi XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu, kritikou kultu osobnosti J. V. Stalina a protikomunistickými vystoupeními v Polsku a Maďarsku, jež byly ovšem širší veřejnosti československým komunistickým režimem z velké části zamlčeny. Hlavně studenti vysokých škol citlivě reagovali na mírné uvolnění politických poměrů kritikou režimu; důkazem jsou např. majálesové oslavy roku 1956 v Bratislavě a Praze.¹ Režim se v roce 1956 zachvěl v základech, a i když se snažil znovu nalézt někdejší sebejistotu – mj. ve formě vlny perzekucí a personálních čistek proti „kolísající inteligenci“ v roce 1957 i později –, již se mu to nikdy tak docela nepodařilo. Byť byly brněnské poměry roku 1956 podstatně klidnější než bratislavské nebo pražské, lze počítat s vlivem těchto událostí především na studenty a mladší učitele.

Sledovaná generace je rozkročena mezi dvěma politickými milníky, kromě roku 1956 jde jistě také o události roku 1968. Okupace země vojsky Varšavského paktu zastavila slibně se rozvíjející kariéru mnoha příslušníků zmíněné generace. Ve zvoleném vzorku osobností se však nachází poměrně málo těch, kteří by se s režimem v době normalizace dostali do otevřeného konfliktu v důsledku svého dlouhodobého tíhnutí k politickému angažmá (Milan Uhde). Typičtější je pro tuto generaci spíše pohyb či přežívání v „šedé zóně“, s obtížně hájeným prostorem vlastní svobody, úspěšnými i neúspěšnými pokusy dohledu režimu tu a tam uniknout, dílem vůči režimu vysloveně nekonformními aktivitami (podíl na alternativní univerzitě u Iva Osolobě), dílem hledáním

1 MATTHEWS, John. *Majáles 1956. Nevydařená revolta československých studentů*. Brno: Prius, 2000, zvl. s. 23–29; PERNES, Jiří. *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.

kompromisu s vládnoucí stranou, nejčastěji v prostředí oborově blízkém, ale bez kontaktu či s omezeným kontaktem se studenty (Ivo Možný, Lída Osecká).

Jde o generaci, která nastoupila ke studiu na fakultě až po komunistickém převratu a následných čistkách z let 1949–1950. Zažila naplno nepřehledné a chaotické období experimentů s vysokým školstvím, kterých se komunistický režim ve snaze o převzetí plné politické kontroly, zvýšení efektivity práce a přizpůsobení sovětským vzorům dopouštěl. Reforma vysokých škol v intencích vysokoškolského zákona z roku 1950 ovlivnila studijní život příslušníků sledované generace v několika ohledech.² Prvním, a z hlediska režimu nejdůležitějším byla politická a ideologická náplň studia, která hlavně v nižších ročnících mírou zátěže převážila nad odbornými předměty. Druhým cílem bylo utužení disciplíny studentů, tedy v podstatě reakce na vysokou studijní neúspěšnost a prodlužování studia, považované za typické znaky předchozích, liberálnějších studijních režimů. Studium v této době nabylo středoškolských parametrů, jaké neznali ani předchůdci, ani následovníci, včetně povinné a důkladně kontrolované účasti na všech přednáškách a seminářích, v některých případech dokonce hodnocením aktivity v hodinách prostřednictvím bonusů či malusů, domácích úkolů apod. Oba dva zmíněné reformní záměry splývaly v organizaci studijních kroužků s předpokládanou vzájemnou kontrolou studentů a vedoucích učitelů, ať už šlo o politicko-ideologický profil studenta, jeho mravnost podle zásad socialistické morálky, nebo o studijní prospěch.³ Třetím reformním cílem bylo přiblížení tradičního profilu univerzitního studenta tzv. prostředí pracujících. Nešlo tu jen o banální povinnou účast na brigádách, ale hlavně o proměnu sociálního, věkového a obecně kulturního profilu studentstva. Vedle studijní dráhy vedoucí tradiční cestou, tj. maturita na gymnáziu následovaná zápisem na vysokou školu univerzitního typu, se totiž na fakultě objevilo velké množství studentů s významně odlišnou životní zkušeností a kulturním zázemím. Tradiční cesty studia byly samozřejmě notně narušeny už okupací a již v letech 1945–1947 na fakultě dokončovalo studium mnoho lidí postižených uzavřením českých vysokých škol v roce 1939 a také mládež, která nemohla v důsledku okupace, války a pracovního nasazení složit maturitu v běžném režimu, přičemž toto zpoždění následně doháněla různými provizorii a výjimkami. Po roce 1948 ale na fakultu přibyli lidé, kteří dramaticky měnili do té doby běžnou akademickou kulturu, včetně oslovování, jednání s lidmi, oblékání atd. Nejprve šlo o tzv. ádékáře, tedy absolventy dělnických kurzů, v podstatě dělníky z průmyslových závodů určené KSČ za kádrové rezervy, a to s vizí zvýšení kvalifikace formou náhražkové maturity v dělnických kurzech a následně prostřednictvím studia na fakultě. Nejenže tu šlo zpravidla o aktivní straníky, kteří do převážně politicky indiferentního nebo konzervativního fakultního prostředí vnášeli z pozice privilegovaných studentů četné novinky, jako důsledné oslovování „soudruhu“, tykání i nejstarším vyučujícím, nezřídka velmi kritické, přímé a jadrné vyjadřování, doprovázené skepsí k přemrštěnému intelektualismu profesorů.⁴ Ale v ještě větším počtu naplnili posluchárny lidé studující při zaměstnání; jejich počet se udržoval vysoko až do 60. let (srov. studijní cestu Libora Štukavce) a tvořili v některých ročnících i třetinu všech studentů univerzity. Ta byla nyní konfrontována s prostředím, kde se komunistická ideologie zachytila mnohem pevněji než na fakultě:

2 URBÁŠEK, Pavel – PULEC, Jiří a kol. *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 55–57, 102–111.

3 Tamtéž, s. 56–57.

4 MEZNÍK, Jaroslav. *Můj život za vlády komunistů*. Brno: Matice moravská, 2005, s. 33–34.

„Přišli dělničtí posluchači. Podívali se na své nové pracoviště a leccos se jim právem nelíbilo. Přišel nový ročník z gymnasií, kde již pracovaly skupiny ČSM; divili se, že na vysokých školách nemáme ještě skupiny. Bez nich by jim život připadal polovičatým...“⁵

S přiblížením tzv. světu pracujících šel ruku v ruce i čtvrtý cíl, reforma studia s důrazem na praxi. Byť se tu projevil mnohé přepjatosti režimu, jehož představitelé zhusta pojímali zvýšení praktické výuky jako prostý pobyt ve výrobním závodě⁶, markantní změnou studia bylo jeho přísné rozdělení na vědeckou a učitelskou větev. Studentů s ambicemi nastoupit učitelskou dráhu bylo na řadě oborů FF vždy mnoho a patrně představovali i většinu, ale bylo s nimi zacházeno jako s poněkud podřadnými, neboť fakulta byla v intencích humboldtovského konceptu univerzity orientována výrazně na výchovu mladé vědecké generace. „Učitelští“ pak byli prostě ti, kteří z různých důvodů vědeckou kariéru nechtěli nebo nemohli nastoupit – o jejich profesní vzdělávání a celkový absolventský profil se nikdo valně nestaral.⁷ S komunistickým režimem se na pořad dne dostalo profesní vzdělávání jako důležitý úkol univerzit a eminentně právě učitelské vzdělávání na filozofických, a zvláště pedagogických fakultách získalo na významu pro svůj ideologický podtext.⁸ Nelze ovšem říci, že by se s reformou studia z roku 1950 učitelské vzdělávání zlepšilo výrazně, často šlo spíše o změny kosmetické nebo formální, ale přece jen začalo být vnímáno jako seriózní, alternativní studijní cesta a byl mu vytvořen určitý prostor – byť se tyto změny často děly s vědomím, že jde o ústupek z fakultních tradic a v jistém slova smyslu úlitbu režimu.

Pátým aspektem, na nějž je třeba brát zřetel, je fenomén učitelských vzorů. Před příslušníky sledované generace totiž defilovala pozoruhodná směs učitelů velmi odlišného habitu. I když je tato skutečnost v oficiálních dokumentech zmiňována zřídka, či rovnou zamlčována jako svého druhu neúspěch komunistické moci na univerzitě a na fakultě, faktem zůstává, že režim nedokázal obměnit učitelský kádř tak, jak si v době svého zrodu předsevzal.⁹ Studující z 50. a 60. let tak byli konfrontováni s pedagogy sázejícími z přesvědčení nebo z konjunkturálních důvodů na příchylnost k vládnoucí ideologii, ale současně na fakultě ještě dozníval vliv generace učitelů formovaných mezi válkami (Ferdinand Stiebitz, František Novotný, Frank Wollman). Plejáda byla po roce 1956 doplněna bývalými nadšenými komunisty a stalinisty, kteří po odhalení kultu osobnosti J. V. Stalina zmírnili svůj dogmatismus a začali jevy promýšlet v souvislostech. Někteří z nich se stáhli do ulity vědeckého pracovníka, někteří se aktivně zapojovali do nápravy předchozích chyb. A nezapomínejme, že i nadále většina učitelů fakulty zaujímal k politickým a ideologickým otázkám ambivalentní a oportunistický postoj a byla „tak trochu pro a tak trochu proti“, zabarikádovaná na pozicích v podstatě apolitického vědce.

Pokud hledáme určité výstižné označení pro formativní prožitek této generace, spojený s fakultou a studiem, pak je jistě adeptem pojem „uvolnění“. Ať už máme na mysli „tání“ studené války po roce 1956 nebo „jaro“ ve druhé polovině 60. let. Příslušníci sledované generace sice nezažili čistky z let 1949–1950, ale dotkla se jich kádřová politika, omezující přístup na univerzitu mladým lidem z rodin „třídních nepřátel“ komunistického režimu, rodin příbuzných s emigranty do kapitalistické ciziny nebo rodin známých odmítavým postojem k režimu

5 ŠAUR, Josef – VLHA, Marek a kol. *Kalendárium Masarykovy univerzity 1919–2019*. Brno: MuniPress, 2019, s. 109.

6 URBÁŠEK – PULEC, *Kapitoly*, s. 188.

7 Představujeme vám..., s. 50; URBÁŠEK – PULEC, *Kapitoly*, s. 94.

8 URBÁŠEK – PULEC, *Kapitoly*, s. 94.

9 Moravský zemský archiv, G560 KSČ – krajský výbor Brno, kart. 21, inv. č. 147, fol. 2.

pro ideologické důvody, převážně náboženského rázu. Na vybraném vzorku osobností můžeme ale sledovat, jak systém politické kontroly přijímacího řízení postupně erodoval a jak kádrově proskribovaní studenti také sami postupně nacházeli cestičky, jak si opatřit přímluvu a podporu a ideovou prověřkou projít. Nejproblematictější z nich museli se studiem čekat, někdy i poměrně dlouho (Petr Oslzlý, Libor Štukavec). Další využili argumentu o svém prověření formou práce ve výrobním podniku, tedy v dobovém žargonu v sepětí s dělnickou třídou, a s takto vylepšeným životopisem se pokusili přijímacím řízením opětovně projít. V plném slova smyslu se této generaci podařilo užít plodů snížení politické kontroly spíše až v průběhu postgraduálního studia nebo na začátku profesní dráhy.

Na popisované generaci lze sledovat pozoruhodnou regenerační schopnost fakultního intelektuálního prostředí. Lze ji dokumentovat jak v rovině kvantitativní, tak kvalitativní, měřeno ohlasem vědecké práce. V kvantitativním srovnání je třeba připomenout, že v 50. letech prožila brněnská univerzita éru největšího útlumu: po zrušení právnické fakulty (1950), převedení farmaceutické fakulty do Bratislavy (1960) a vynětí pedagogické fakulty (1953) jako samostatného institutu se brněnská univerzita stala pouze třífakultní školou (pro léta 1960–1964). Vedle pražské a bratislavské univerzity nešlo o více než středně velký provinční ústav; z pohledu zahraničních partnerů o neplnohodnotnou univerzitu.¹⁰ Také vývoj počtu studentů hovoří o drastické redukci. Ve studijním ročníku 1960/1961 bylo zapsáno na celé univerzitě pouhých 2 668 studentů, přibližně polovinu všech studujících představovali medicí a na filozofické fakultě studovalo 517 osob. Filozofická fakulta trpěla nízkými směrnými čísly pro přijímání studentů stanovovanými ministerstvem (v roce 1958/1959 studovalo na fakultě pouhých 425 studentů). Šlo o dramatický výkyv, vždyť krátce po skončení války vykazovala fakulta více než 1 600 studentů a na konci 60. let se jejich počet začal opět blížit tisícovce.¹¹ Nebudeme daleko od pravdy, pokud konstatujeme, že část oborů filozofické fakulty v 50. letech doslova bojovala o přežití s jednotkami studentů a zachraňovala se pouze za cenu spojení do velkých organizačních celků, tedy kateder. Reformní plán ministerstva na přesun téměř všech filologických oborů z Brna do Olomouce, kde univerzita skomírala v této době velmi podobně a měla se na oplátku ve prospěch Brna vzdát oborů historických, byl jen jedním z dobře viditelných symptomů hluboké krize fakulty a jejích oborů.¹² Z ní se ale fakulta dokázala vzpamatovat a rychle využít uvolnění jednak směrných čísel ze strany ministerstva ve druhé polovině 60. let, jednak poněkud liberálnějšího dohledu stranických orgánů, který umožňoval přijímat i studenty s nejasným, nebo dokonce vůči režimu opozičním ideologickým profilem.

Z hlediska kvality vědeckého výzkumu se na fakultě negativně projeví dva trendy 50. let. Za prvé přesun excelentního výzkumu do gesce Československé akademie věd, za druhé zrušení pozice soukromých docentů. První změna mnohem více než humanitní obory postihla obory přírodovědné a lékařské, ale také univerzitní humanitní obory trpěly přesunem deviz a kvót na zahraniční cesty a nákup literatury mimo vysoké školy. Z období 50. let plynul komplikovaný vztah mezi fakultou a ČSAV, který osciloval mezi vztahem konkurenčním, partnerským a spojeneckým. Fakultní obory sice často se závisť hleděly na privilegia ČSAV, ale zpravidla díky těsným osobním vztahům z nich dokázaly také těžit. Mnohé osobnosti spojené s FF byly současně výzkumníky zainteresovanými v projektech ČSAV, případně na akademii strávily část své profesní dráhy. Vytvářel se vztah

10 URBÁŠEK – PULEC, *Kapitoly*, s. 52–53.

11 JORDÁN a kol., *Dějiny university v Brně*, s. 398.

12 URBÁŠEK – PULEC, *Kapitoly*, s. 49.

vzájemné potřebnosti a jisté „brněnské solidarity“ mezi FF a ústavy ČSAV dislokovanými v Brně nebo zde jinak zapojenými.¹³ ČSAV měla především zájem o výchovu kvalitního vědeckého dorostu, který zůstal zákonem vymezen vysokým školám, fakulta měla zájem profitovat z privilegií ČSAV. Vztah, jenž jistě nebyl idylický, byl dotvářen skutečností, že pro talentované výzkumníky panovala v ČSAV politicky poněkud liberálnější atmosféra, a vzhledem k absenci kontaktu se studenty se tu mohl před tlakem režimu leckdo načas „skrýt“, a přesto zůstat aktivní v oboru.

Zrušení pozice soukromého docenta představovalo závažnou ránu fakultnímu výzkumu ve dvou ohledech. Soukromí docenti byli zpravidla lidé talentovaní, se zájmem o vědu a obětaví v tom smyslu, že konali výzkumnou činnost navzdory tomu, že nebyli přímo zaměstnanci fakulty. Obvykle pracovali na středních školách nebo ve veřejném sektoru, kde dostávali pro svoji spolupráci s univerzitou a pro výzkumnou činnost různé úlevy ve formě sníženého úvazku, studijního volna apod. Jejich výzkumná produkce významně zvyšovala vědeckou prestiž fakulty a byla v jistém smyslu i konkurenčním faktorem, neboť mnozí profesori po zisku definitivy ve výzkumné činnosti polevili. Zrušením instituce soukromého docenta tak byla poškozena nejen fakulta, která takto přišla o část výzkumné aktivity, prestiže a o mnohé talenty, ale také střední školy, muzea či archivy, kde se stalo pěstování výzkumné činnosti zcela výjimečným, v podstatě okrajovým jevem.

Ve světle drastických, převážně negativních změn 50. let se revitalizace výzkumné činnosti na fakultě v 60. letech jeví jako úžas budící změna, kterou symbolicky završoval poměrně liberální a na výzkumnou činnost vysokých škol orientovaný vysokoškolský zákon z roku 1966. Řčení o Fénixovi a popelu by tu bylo eufemismem, ale přece jen je s podivem, že i v nesvobodné atmosféře 50. let zůstala fakulta inspirativním místem pro pedagogy a talentované studenty, jejichž práce s politickým uvolněním v 60. letech „rozkvetla“ a u některých zaznamenala značný ohlas v tuzemsku i zahraničí. Badatelé si kladou otázku po zdrojích tohoto obdivuhodného oživení již několik desetiletí. Zdá se, že bilance československé vysokoškolské politiky v 50.–60. letech je poměrně příznivá co do kvantitativních ukazatelů. Slabinou zůstávala kvalita vysokoškolského vzdělávání a výzkumu, notně ovlivněná organizačními excesy a politickými tlaky komunistické vlády, hlavně v letech 1949–1953 a znovu ve vlně od roku 1957. S postupným uvolněním politických tlaků na začátku 60. let se v československém vysokém školství zřejmě podařilo vytvořit prostor pro uplatnění kreativních osobností z řad nestraníků a situace celého resortu se začala v tomto směru rychle zlepšovat.

Hluboce analytická, byť hlavně na kvantitativní ukazatele zaměřená srovnávací studie vysokoškolských systémů Československa a sedmi kapitalistických států (USA, SRN, Francie, Švédsko, Velká Británie, Itálie, Rakousko) ze začátku 60. let poskytla poměrně pozitivní obraz tuzemského vysokého školství: s 3,5% podílem výdajů na celé školství Československo předstihlo Francii, SRN a Rakousko, z celého zkoumaného vzorku se dalece vymykaly USA s 5 % podílu. Také v podílu výdajů na vysoké školství Československo předstihlo Švédsko, Rakousko, Itálii a Francii; pozitivní byla i data o podílu studujících vysokých škol k počtu obyvatel.¹⁴ Současně se ale postupně hromadily krizové symptomy: investice do vybavení vysokých škol postupně klesaly a školy nedokázaly vysokému počtu studentů nabídnout přiměřené zázemí, platy vysokoškolských pedagogů stagnovaly od roku 1956 po šest let a na začátku 60. let byla jejich průměrná výše u odborných asistentů na humanitních fakultách již

13 Archiv Masarykovy univerzity, fond A2 FF II, sign. C III/3, kart. 1.

14 KOSTA, Jiří. Rozvoj československého vysokého školství ve světle mezinárodního srovnání. *Časopis Vysoká škola*, 1966/1967, s. 241–250.

významně nižší než u středoškolských učitelů a u kvalifikovaných dělnických profesí; v roce 1964 předsednictvo Státního výboru pro vysoké školy odmítlo nebývale vysoké množství (22 %) návrhů na jmenování profesorem pro nízkou kvalitu uchazečů atd.¹⁵ Po značné kvantitativní dynamice vysokého školství v 50. letech se o dekádu později sektor dostal do komplikované situace vyžadující závažné a komplexní reformy – v mnoha ohledech šlo o situaci podobnou dramatickým změnám a krizi vysokoškolského vzdělávání doprovázenými studentskou revoltou na Západě, kde obrovský růst vysokoškolského sektoru a jeho prudké změny dokresluje údaj, že vysokoškolské vzdělání v roce 1967 získalo dvakrát tolik mladých lidí v ročníku než v roce 1958 (státy západní Evropy).¹⁶ V Československu k reformě vůle nepochybně existovala, zvláště na ministerstvu školství vedeném Jiřím Hájkem, ale série změn z let 1965–1968 (zvláště vysokoškolský zákon z roku 1966)¹⁷ a okupace země vojsky států Varšavské smlouvy tyto reformní tendence zastavila. Zatímco tedy ve druhé polovině 60. let československé vysoké školy držely svou kvalitou krok s vedoucími veřejnými univerzitami evropských kapitalistických států (nikoliv ovšem se špičkovými soukromými ústavami v USA), právě v období normalizace nastal kvůli nedokončené tuzemské reformě a naopak rychle pokračujícím změnám v zahraničí dramatický propad jejich kvality.

Situace celého vysokého školství v Československu měla svůj odraz i na brněnské filozofické fakultě. V roce 1959 fakulta například sváděla zápas s ministerstvem o kvótu na výjezd akademických pracovníků do ciziny: toho roku přečerpala přidělenou kvótu prostředků v této kapitole o 16 %. Fakulta byla podrobena kritice a bránila se poukazem na to, že se jednalo všeho všudy o dvě zahraniční cesty, z toho pouze jediná vedla do kapitalistické ciziny. Vedení fakulty dokonce ve své obraně neobvykle příkře konstatovalo, že „k dalšímu rozvoji vědecké práce by učitelé potřebovali více zahraniční literatury a větší styk se zahraničím“.¹⁸ V roce 1961 již vidíme významné navýšení kvóty a realizaci celkem 22 zahraničních cest, z toho tří do kapitalistických zemí.¹⁹ Zvláště v letech 1967–1968 se špičky vědecké práce z fakulty dokázaly prosadit i ve velkých programech mezinárodní akademické výměny, jako je Humboldt Stiftung (Radoslav Večerka). Od začátku 60. let vidíme také značné zvýšení počtu řešených státních výzkumných úkolů na celkem 40, z nichž největší objem prostředků fakulta čerpala na archeologické výzkumy ve Znojmě, v Pohansku a Těšeticích, dále na edici listin z éry pozdních Přemyslovců (*Codex diplomaticus*) a na výzkum moravských dialektů. Prudce se zvyšovala také činnost konferenční, přičemž na místo setkání konaných se silným ideologickým podtextem a někdy poněkud podivnými tématy korespondujícími s národními a komunistickými vizemi koryfeje československé vědy Zdeňka Nejedlého (v roce 1951 např. prioritní téma *Temno*) se nyní dostala velkorysá konferenční činnost se silným zahraničním ohlasem, zvláště v případě slavistiky a dlouho odstrkované klasické filologie (např. *O aktuálních otázkách verše; Strukturní typy slovanské věty; Antika a dnešek* v roce 1966).²⁰ Připomeňme výjimečné vědecké či umělecké počiny příslušníků této generace, zvláště vědeckou a pedagogickou proslulost a mezinárodní věhlas Jaroslava Stříteckého, Dušana Šlosara a Radoslava Večerky či uměleckou hodnotu díla Miloše Štědrone, Petra Oslzlého nebo Libora Štukavce. V oblasti stavebních investic byla situace podstatně horší, po letech tahanic a odkladů se ale konečně roku 1961 podařilo dokončit

15 URBÁŠEK – PULEC, *Kapitoly*, s. 192 an.

16 RÜEGG (ed.), *Geschichte der Universität*, s. 102.

17 URBÁŠEK – PULEC, *Kapitoly*, s. 193 an.

18 *Zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 1959*. Brno: Univerzita, 1960, s. 12.

19 Archiv Masarykovy univerzity, fond A1 RMU, kart. 1, Komplexní rozbor činnosti UJEP v roce 1961, s. 39.

20 FASORA – HANUŠ, *Filozofická fakulta*, s. 91–92.

přístavbu fakultního areálu v ulici Arna Nováka, na dlouhou dobu poslední velký investiční projekt spojený s filozofickou fakultou.

V generaci 50. a 60. let se tak pozoruhodným způsobem proplétají prvky kontinuity a diskontinuity, rámované výkyvy politických tlaků a strategiemi volenými jednotlivci podle potřeby a oborových specifik k jejich usměrnění, využití nebo jen prostému přežití. Doba již dozrála k tomu, aby působení sledované generace bylo předmětem hodnocení z pera historika. To bude patrně vesměs pozitivní. Šlo o generaci, která si držela distanci k politické sféře a představovala navzdory politickým tlakům, které jejím příslušníkům převážně znesnadňovaly život, příklad schopnosti udržet si nadšení pro obor i přes nejisté, a dokonce velmi nepříznivé podmínky k badatelské i pedagogické práci.